

ÁLLATTANI ÉS VADÁSZATI FOLYÓIRAT.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN ÉS 15-ÉN.

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY ÉVRE 3 FRT.

Szerkesztik:

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimonyi és ernyesi
LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Égbolt.

Beli régen láttalak! ki-kinézek hozzád
A nyílt utcák közén mezőre sovárgva:
Tanyaszéli puszta, délibábos ország,
Te a napos égnek végtelen határa!
A hol odafenn csak a nagy menybolt kéklik,
S körülést lesímul a föld fűhullámmal,
A hol a láthatárt beláthatni végig,
A meddig a szemnek tekintete szárnyal.

Itt a lángoló nap fényből szőtt hajóját
Hordó ég-oczeán uralkodik mindig,
Hol a légi habok éji homályon át
Csillag-gyöngyeiket fel az ürbe hintik, —
Göröngy nem tornyosul dombokká, hegyekké,
A bozontos erdő vadvirággá törpül,
Hol az égbolt maga lesz csak fenységessé,
Egyedül kiválván a mérhetlen körbül.

Óh itt nem az ember törtet a magasba,
Hogy a messzeségbe, mélyen alá lásson,
A magasság maga száll ide alant,
Le a távolságra boruló ködszárnyon,
Selyem-báránypelhők sugaras saskáján
Ringó káprázatok tünderei jönnek,
Tarka szallagjával a hosszú szivárvány
Alig bir leérni színéig a földnek.

Óh nagy magányosság! ez a te országod,
Hol a fény és homály változik nesztelen,
Hol a hangról viszhang nem ad újra számot,
Snyeli a csöndbe szakadó végtelen;
Nyom nélkül a vihar tehetetlen száll át,
A gyepes sík fölöt magával forogva,
Nincs mibe akassza fákat tépő szárnyát,
Virágillatot ver ruhájának fodra.

Ez a nyugalomnak szentegyháza itten,
Ahol véget ér a földi sok kicsinyiség,
S közelebb jó hozzám az örökös minden,
Melynek képe sehol lerajzolva nincs még, —
De nekem feltűnik mint eleven álom:
A mindenütt levő s megmérhetlen távol,
A puszta napjában, néha én úgy látom,
Hogy az istenségnek szent, nagy szíve lángol.

Óh, hogy szeretek én bolyongni a pusztán,
Ottan érzem magam közel csak az éghez, —
Száll az ihlet, — szemem megújra lehunyván
Lelkem ime már a látomással végez;
Csak egy könnyesepp marad vissza még pillámon,
Mint a puszta fűvén rengedező harmat,
Hogy a napsugárba dalommal felszálljon,
A mely mindent éleszt és mindent elaltat.

Kisteleki Ede.

A vadmacska.

Irta: MÉHELÛ LAJOS.

(Vége.)

A legtöbb természetbuvár azt tartja, hogy a vadmacska *Európának benszülyött öslakója*, mely mikor még Európa földjét összefüggő rengetegek borították, szélteben el volt terjedve, ma már azonban inkább csak Európa déli és délkeleti részeire szorítkozik, honnan Elő-Ázsiába is átcsapott. Én a magam részéről valószínűbbnek tartom, hogy a *vadmacska Elő-Ázsiából*, talán a *Kaukázus vidékeiről származik*, honnan nagymérvű elszaporodása után az Ural és Kaukázus közötti széles horpadáson keresztül vándorolt be Európába. Ebben a nézetemben első sorban az a körülmény támogat, hogy az összes igazi, kicsinytestű, hosszúfarkú, függőleges pupillájú és hosszában sávos, vagy sávosan foltos macskák — melyektől a vadmacska is származik — az egyenlítő-től északra, a keleti félgömb melegebb tájain, Afrikában és Indiában vannak otthon, mivel pedig Afrika már korán elszakadt Európától, a vadmacska ősei csakis Ázsiából kerülhettek Európába. A bizonyítékok során nagyon figyelemre méltó, hogy az európai vadmacskának legközelebbi rokona (*Felis manul*) jelenleg is Ázsiában él; fontos és sokatmondó továbbá a vadmacska harántsávos mustrázata, mely kétségtelen jele annak, hogy a vadmacska a törzsféjlődés lépcsőzetén sokkal fiatalabb, előhaladottabb alak, mint India hosszában sávos, vagy sávosan foltos, ősbib macskái s így kétségkívül neki kellett azokból származnia és nem megfordítva. E mellett szól még a vadmacska melegt kedvelő természete s ebből folyólag Elő-Ázsiában és Európa délkeleti részeiben való tömegesebb fellépése s nem utolsó sorban *Danford-* és *Alston-*nak az az észlelete is, hogy a kisázsiai vadmacska «roppant variációja által különbö-

zik az európaiatól.»¹⁾ Ennek az utóbbi körülménynek nagy fontosságot tulajdonítok, mert törvényszerű és számos példával igazolható ténynek tapasztaltam, hogy mindegyik faj keletkezésének a csomópontjában s a hozzá közel eső tájakon rendelkezik a legnagyobb mérvű variáció-képességgel, mely annál inkább gyengül, mentől messzebbre vándorol a faj, míg végre emigrációjának végpontjain e képességet csaknem teljesen elveszti. Keletkezésének csomópontjában ugyanis még több irányú féjlődési képesség forrong a fajban, de mentől inkább távolodik onnan, annál szűkebb határok közé szorul e képesség, mert az illető új vidék természeti viszonyaihoz alkalmazkodtában a féjlődés egész menete szükségkép bizonyos határozott mederbe terelődik, melyben lassankint megrögződik s a más irányban való féjlődés képességeit elfojtja; más szóval a teljesen befejezett, sterilizált faj féjlődése mindig egy uton halad, egyformák az egyedek, egyforma az ivadék s a variáció képessége teljesen elszunnyad, vagy legalább a minimumra silyed.

Innen van, hogy a magyarországi vadmacska, közelebb esvén az emigráció kiinduló pontjához, a kisázsiai példányokhoz egyebek közt abban is hasonlít, hogy az azoknál a fark hátán élesen kifejezett fekete sáv (Marash hegységi példányok) még nagyon erős nyomokban van meg rajta. A fentebbiek nyomán az is érthetővé válik, hogy a magyarországi vadmacska még oly erősen variál s feltűnően különbözik pl. a németországi alakoktól, melyek variáció-képessége — mint a számos, teljesen egyöntetű s a mi példányainkra csak bizonyos erőszakkal alkalmazható leírás bizonyítja — a minimumra silyedt. S ha az elterjedés jelzett irányát elfogadjuk, azt is természetesnek fogjuk találni és nem fogjuk kizárólag a kipusztítás rovására írni, hogy amíg a vadmacska

¹⁾ Proc. Zool. Soc. of London, 1880, p. 52.

A bőregér.

»A Természet« eredeti tárczája.

Azoknak a kiváltságos négylábú állatoknak egyike, amely lábainak hasznát nem veszi, mert reptül. Hogy tollszárny nélkül röptülni lehet, ezt a talányt a bőregér oldotta meg. Rendesen szürkületkor jár dolgára, anélkül azonban, hogy igazoló levelét valahol bemutatna volna. Valószínű, hogy ő találta föl az éjjeli kóborlás fényoldalait, mert ő a legrégebb éjjeli csavargó. Azonban nem érdemel gyanúsítást, a sötétben járó bőregérnek céljai tisztességesegek, — semmi más okért nem csavarog, mint csak azért, hogy az egész istenadta napot átaludta, heverte, most hát kommcziót akar tenni; de éhes gyomra is úzi őt, hogy megkeresse napi, vagy jobban mondva éjjeli táplálékát.

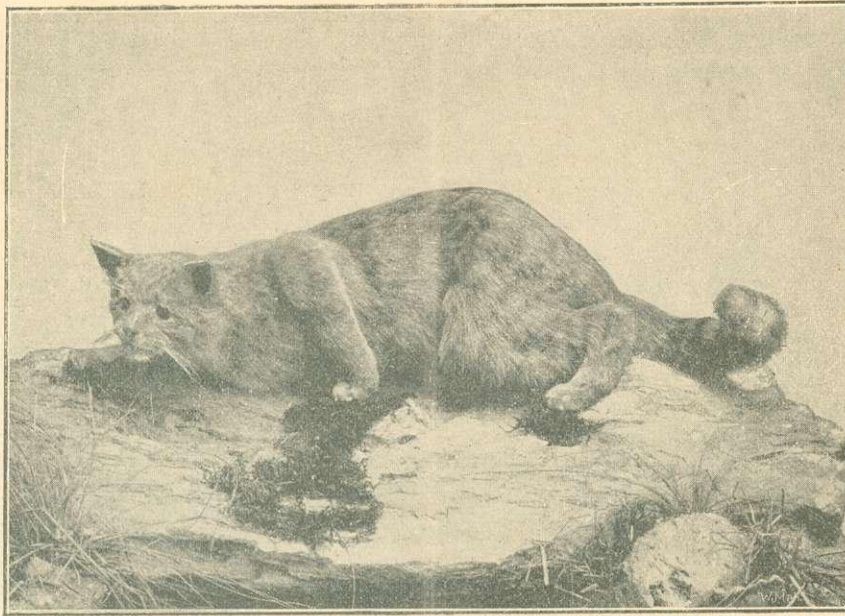
Szégénylős házi szegény ő, aki nem merészel fényes nappal mutatkozni, mert nemcsak hogy meg nem süvegnék őt, de igen valószínűleg lestüvegnék. Vannak rágalmozó nyelvek, melyek azt állítják, hogy a bőregér nevetségig hiú állat, hogy beismerve rútságát, arca ránczait, nagy füleit, szégyel nappal mutatkozni. A bőregér maga az üldözött ártatlanság, csöndes félrevonultságát a gonosz világ balul magyarázza s habár eddig semmi gonosztettben el nem is marasztaltatott, mégis ha elcsípik, ókori barbarizmussal bánnak el vele: fölfeszítik.

Igy mutatja be a denevért a humorista, de a róla vett fényképnek több vonása vár kiegészítést. A természetrajz méltán nevezi őt kézzsárnyúnak, mert végtagjai valóban nem láb, hanem kézzalkotásúak. Bár az egyszeri budai városatya, hogy az éjjeli világitás behozatalára igenlő szavazatát adnia ne kelljen, azt mondta, hogy esti 9 óraker nyáron is ágyba kívánkozik minden tisztos lélek: még sem róttá föl a bőregérnek vétkül az éjjeli csattanogolást, mert el van világitás nélkül és ezt tapintó érzéke kitünő voltának köszönheti, mely bizton vezérli őt sötétben is, nem megy neki a falnak. *Spallanzani* megvakított denevérekkel tett próbát és mivel csetlés-botlás nélkül jártak-keltek, nekik különös tapogató szervet tulajdonított. Ezt *Herman Ottó* úgy magyarázza, hogy amint a tárgyak felé közelít, a levegőt összeszorítja, annak feszítését pedig érzékeny, hártás fülei legott megérik.

nálunk és tőlünk délkeletre általánosan elterjedt és meglehetősen gyakori, addig a tőlünk nyugatra eső pontokon sokkal gyérebben lép fel, vagy egyáltalában meg sem honosodott, — így péld. Tirolban (*Lazarini* báró szerint) — nemcsak hogy teljesen hiányzik, de «egykori előfordulását sem támogatja semmiféle adat.»¹⁾

A vadmacska hazánkban leginkább sűrű nádasokban s kiterjedt alföldi erdőségekben tartózkodik; az előhegyiségek sziklás, komor fenyveseit is szívesen keresi fel, de az erdők övénel magasabban már nem fordul elő. Svájcban mintegy 1700 méter magasságig hatol fel a hegységekben. Állandó tanyáját valamely faoduban, vagy sziklatüregben üti fel, borz-, vagy rókalyukban is örömeztanyázik, sőt néha a nagy madarak elhagyott fészkeibe is beveszi magát.²⁾ A nappalt rendszeren a legsötétebb sűrűségben, csendes álmadozásban tölti el, legfeljebb sűtkézrezn

¹⁾ Meg kell jegyezni, hogy *C. Grévé* szerint Tirolban és Csehországban, sőt Irországban is előfordul a vadmacska, ez azonban ép oly téves állítás, mint az, hogy Kis-Ázsiából még nincs biztosan kimutatva («Uebersicht der geogr. Vertheil. jetzt

A M. Nemzeti Múzeum baraczkaszínű vadmacskája.

fekszik ki a napra s ilyenkor a sziklához, vagy fatörzshöz lapúlva, úgy beleolvad a környezet színeibe, hogy még a gyakorlott vadász szeme sem veszi észre, alkonyatkor azonban, mikor vadászatra indul, mód nélkül megelevenül; a nap közben lusta s álmatag állatot mintha kicserélték volna, szeme csupa tűz, minden mozdulata az érzékek fokozott éberségét árulja el, egész megjelenésén a tudatos erő, óvatosság s ravaszság tükröződik. Prédáját nesztelenül közelíti meg s a meglöpött állatot hirtelen karmai közé ragadja, a nagyobbak pedig hátára ugrik és nyakereit marja ketté. Elhibázott ugrását — igazi macskamódra — nem ismétli, inkább más prédát keres.

Vadászata — úgy látszik — az egész éj folyamán tart, legalább *Mojsisovic*s egy ízben, egy baranyamegyei nádasban, reggel fél négykor találkozott egy vadmacskával, amint egy fa felé sompolygott, melynek ágai közt sok pele tanyázott. Néha különben nappal is

lebender Feliden», Spengel's Zoolog. Jahrbücher, VI. k. 189?, p. 66—67).

²⁾ Mivart „The Cat“, London, 1881, p. 5.

Hogy valóban régi csavargó a bőregér, igazolja a montmartrei gipsztábla is, amelybe ágyazottan, belekövíülve találták a *Vespertilio parisiensis* maradványait a legrégibb harmadkori rétegben az eocénben; de találtak fiatalabb üledékekben is és mivel nem éppen sokat: azt tételezik fel a tudósok, hogy az őshajdanban nem volt ez az állatalak fajokban oly gazdag, mint ma. Ámbár az is áll, hogy e gyöngédalkotású légi-lakó emlős nem kerülhetett nagy számban a föld alá és ha mégis oda jutott valahány, azok vékony csontjai nem állhattak úgy ellent a nyomtalan föloszlásnak, mint a vastagbőrű állatoriasok hatalmas lábcsontjai, medenczecsontjai, agyarai.

Mivelhogy oly jó repülő a denevér, el is van terjedve a világon mindenütt. Látták röpködni nappal is az Atlanti oceán fölött és két északamerikai faj meglátogatja olykor a szárazföldtől 600 angol mértföldre eső Bermuda szigetét is; *Darwin* szerint sok bőregérfajnak rendkívül tág az elterjedési köre s ép úgy honosak a szárazföldeken, mint a távol szigeteken. Legészakibb köztük a *Vespertilio Nilsoni*, mely azonban téli alvás végett délibb vidékekre költözik, hogy ne kelljen az év nagyobb részét átkoplalni, ami néhez is oly falánk és étkez állatnak mint ő és csakis úgy képes az évnél jó $\frac{1}{3}$ -át étlen tölteni, hogy téli alvása beállta előtt hája mennyisége húsa tömegét mind kiterjedés, mind súlyban meghaladja, de lefogya ez tavaszig úgy, hogy csaknem el vész bele az állat.

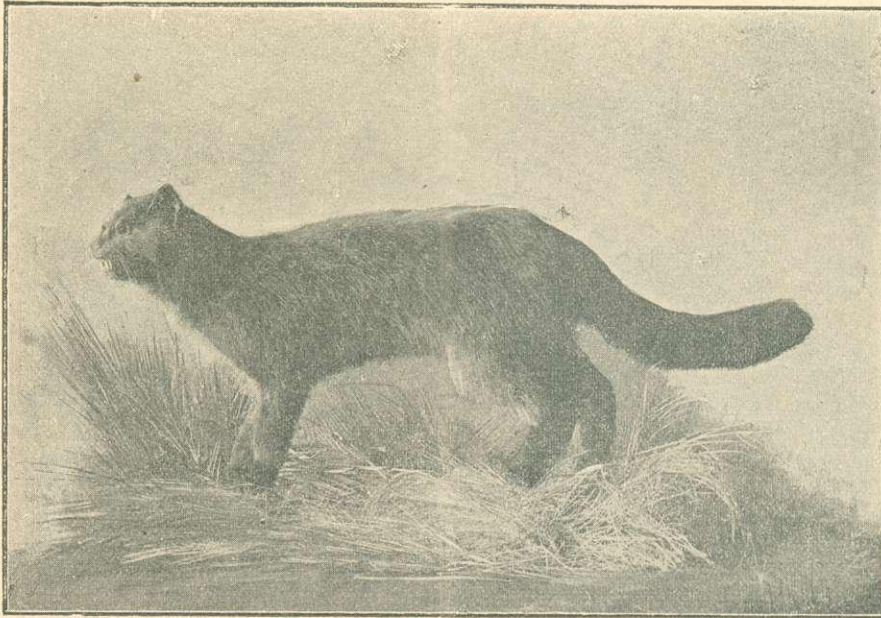
Bármennyire hiányosnak lássék is a denevér szárnya, mondja *Brehm*, a madaréval összehasonlítva, a helyváltoztatásra mégis rendkívül kedvező s olyan utak megtételét lehetővé teszi, amelyek az állat nagyságával sehogy sincsenek arányban. Azonkívül a vándorolni vágyó denevérnek még egy körülmény van segítségére: fiának fölnevelése nem köti őt bizonyos helyhez, amennyiben a denevér fia mindjárt megszületése után az anyja mellére csimpeszkedik s az anyja őt teljes önállóságáig mindenütt magával hordja a levegőben. Így a denevér a leghamarább kész az utazásra valamennyi emlős között és adandó alkalommal föl is használja utazásra való kedvezményeit.

A különféle denevérek vándorlását persze rendszerint csak portyázásnak lehet jellemezni, melynek az a célja, hogy valamely eledelben dús vidéket ideiglenesen kihasználjanak; a portyázások mindamelllett olykor valóságos utazásokká válnak, legalább egyes fajokat messze eső földekre vezetnek s ez esetben nem hiányzik rendszerességök sem, a mi a vándorlást jellemzi. A legnagyobb denevér, amelyet »Kalong« néven ismernek, minden este nagy területeket röptül át a gyümölcsért, az ő főeledeleért; nem retten vissza a 10 geográfiai mértföld széles tengerágtól sem; ezeken is átröptül, sőt át kellett egykor röptülnie Dél-Ázsiából Kelet-Afrikába, vagy megfordítva, minthogy egyes fajok mind a két világrészen előfordulnak.

A tulajdonképeni denevérek szintén vannak ilyen

fel kell áldoznia kényelmét, különösen ha halra vásik a foga.

Prédája tekintetében cseppet sem válogató; az őzgida nagyságig mindenféle melegvérű, sőt hidegvérű állat innyére van s ha tartós áradáskor táplálék dolgában megszorul, beéri békával, csigával és hallal, melyet különben nagyon kedvel; dögre csak a végső szükségben fanyalodik. Bebizonyított dolog, hogy kirabolja a madarak fészkeit s elfogja az anya - madarat, különösen az éneklőket, a galambféléket s az erdei és mezei tyúkokat; pusztítja a nyúlát s a fiatal őzet és ha szerét teheti, megrabolja a baromfi-udvart is, mindazonáltal a *legfőbb tápláléka mégis csak az apró, kártékony emlősök sorából kerül ki. Zelebor*

A M. Nemzeti Múzeum fekete vadmacskája.

összegyűjtötte a vadmacska ürülékét s leginkább a nyest, görény, hermelin, menyét, hörcsög, patkány, vízi poczok, erdei s mezei egér és cziczkány csont- és szőrmaradványait találta benne, ezenkívül még kevés mókus és erdei madár maradékára is akadt. Az ilyen

legények. A magassági övek szerint különböző időben ébredő bogárságot követve, a völgyekből a magaslatokra, őszkor pedig megfordítva, megint a völgyekbe indulnak. Közép-Afrikában a nomád pásztor nyáját követik, amely sok legyet csal maga köré. De vándorolnak ők délről északra és északról délre is és visszatérnek innen is, onnan is. A vándor denevér Skandinávia és Oroszország északi részén csak a világos éjjelek kezdetén jelenik meg és az övet, amelyet talán tulajdonképeni hazájának vehetünk, a nyár végén ismét elhagyja s Közép-Németország hegyei között meg az Alpokban tölti a telet. A tavi denevért egész nyáron át rendszeren látja az ember az északnémetországi síkokon, de csak kivételesen találja a hegyek között, amelyek sziklaodúit téli szállásul használja. Hogy ily módon más denevér fajok is változtatják tartózkodás helyüket, nincs benne kétség.

A magyarországiakat legelőször *Petényi Salamon* írta le. Kelet Európában körülbelül 10-féle bogárevő van. Egyiptomban különösen nagy a bőregerek száma, mert az épületromok igen jó tartózkodást biztosítanak részükre; főlhalmozott guánojuk keresett talajjavító czikk, mert viaszsárga és szinte krisztályos szövegű ürülékeik 32% nitrogént tartalmaznak. Az azori szigetek egyedüli benszültött emlős állata a bőregér; a kanári szigeteknek sok jutott belőle. Madagszkárnak 8-féléje van.

Keletindiában 30-féle él, azok élén a *Pteropus edulis*

észleletek határozottan a vadmacska javára billentik a mérleget, hát még ha olvassuk, hogy *Tschudi* egy vadmacska gyomrában 26, *Danford* pedig egy kis-ázsiai példány gyomrában 14 egeret talált, beláthatjuk, hogy a vadmacska, különösen oly években, mikor az egér nagyon elszaporodik, az erdő- s mezőgaz-

dára nézve nagyon hasznossá válhatik, annyi- val inkább, mert vérszomjas természeténél fogva többet öl, mint amennyit elkölteni képes «A vadász, kinek vadállományát pusztítja, nehezen fog valaha oltalmazójává szegődni azonban az erdésznek és mezőgazdának valószínűleg nagy oka van, hogy hálás legyen iránta» — mondja *Brehm*.

A vadmacska préda után kóboroltában s valószínűleg az időjárás befolyása

alatt is rengeteg területet kalandoz be; nem ritka dolog, hogy váratlanul oly területen bukkan fel, hol emberemlékezet óta nem találkoztak vele. Elszaporodásának különben mindinkább több akadályt gördít útjába a rendszeres erdőmivelés s az erdőségek

áll, melyet a németek röptülő kutyának neveznek. A molukki szigeteken «kalong» a neve és mint *Wallace* mondja, Batchian sziget lakói az egyedüliek, kik e gyümölcssevő nagy bőregeret eledelül használják, sőt mivel csemege hírből áll nálok, erősen leselkednek is utána. Az év kezdetén nagy rajokban jelenik meg esténként a gyümölcs pusztítására, napközben pedig jobbadán a kiszáradt fák ágain fejjel lefelé függve ezrével várja a sötétség beköszöntését. Botokkal verik le és kosarakba szedik őket. Elkészítése gondot igényel, mert avas és rókaszagú bőre kellemetlenné teszi húsát, ha gyorsan ki nem fejtik belőle. Ha fűszerekkel sűtik-főzik, olyan eledelt ad, mint a nyúl-hús. Egyiptomban lakó fajrokona a datolyát pusztítja.

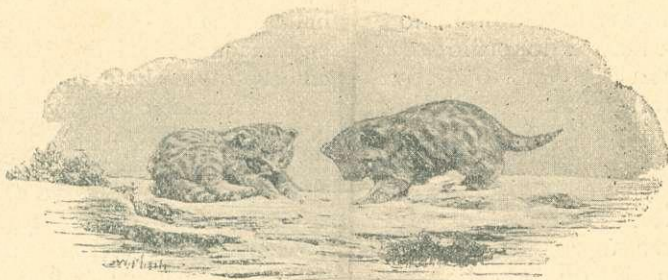
Mauritius-, Mariana-, Carolina-, Bonin-, Norfolk-, Fidshi-szigeteknek meg van a saját denevérfajtájuk, Celebes-nek 5-féle, Uj-Seelandnak 2 olyan, amely egyebütt nem található. Ausztrália is bővíben van. Oceániában elterjeszkedésök észak-déli határa Havaji, Samoa és Tonga közé esik. Nyugatindiában sok van. Venezuelában vérszívó denevérek lepik el éjjelenként a lovakat s azok hátán evesedő sebeket ejtenek; megszívják az alvó ember lábát is, ha hozzájutnak. Brazília északi részén még bőven láthatók, de a déli féltekére már kevés jutott. Az amerikai vérszívók miatt nem egy ültetvényes kényszerült már lábas jószágával helyet váltóztatni; de az utazók sok mesés dolgot is beszélnek felőlük, péld. hogy midőn vért

kibasználása, nemkülönben a gyakori áradásnak is sok fiatal állat esik áldozatul.

Az emberre nézve, némely szomorú eset daczára sem oly veszedelmes, mint némelyek állítják, amennyiben csak önvédelemből, ingereltetve, vagy megsebesítve támad az emberre. Az embertől nagyon fél s alig hogy megpillantotta a vadászt, a sűrűségbe, vagy valamely terebélyes fa koronájába menekül. Ingereltetve, vagy megsebezve veszedelmessé válhatik, azért általános vadászszabály, hogy «a sok csak épen elég neki» és csak teljes kimúlása után tanácsos hozzá közeledni, mert nagyon szívós életű s a tetszhalott vadmacska már nem egyszer kemény bosszút állt megtámadóján. 1889. április végén Kassa mellett történt — beszéli *Mojsisovics*¹⁾ — hogy egy favágó egy ágon nyújtózkodó vadmacskát kövel hajígált meg, mire az állat a nyaka közé ugrott, mélyen belevájta karmait s kegyetlenül összemarczangolta, — egy épen a közelben vadászó társaság csak nagy nehezen bírta emberünket szorult helyzetéből kiszabadítani. Szerencsétlenebb kimenetelű volt az a *Brehm* szülőföldjén történt eset,²⁾ midőn egy erdőkerülő a friss havon egy hatalmas odvas bükkig nyomozta a vadmacskát, mely azonban a fa többszörös megkopogtatása daczára sem mutatkozott, míg végre mint a villám zúdult a nyakába s teljesen összemarczangolta, úgy hogy iszonyú kínok közt még az nap kiszívenvedett.

¹⁾ Das Thierleben d. österr.-ung. Tiefebene, Wien, 1897, p. 233.

²⁾ Illustriertes Thierleben, 1892.

A Nemzeti Muzeumban kiállított vadmacska-kölykök.

Más ragadozókkal nem igen képes sikeresen szembeszállni, legalább *Mojsisovics* egy szerémségi esetet ír le, mely azt látszik bizonyítani, hogy bizonyos körülmények között még a róka is szerencsésen megküzd vele.

A fogságba kerülő vadmacska úgy szólván soha sem tesz le fékezhetetlen vadságáról, nagyon nehezen fogad el táplálékot s rendszeren rövid időn elpusztul. Hónapok mulva is rendkívül izgatott, mindent összekarmol, minden elébe tartott tárgyba dühösen belemar, eszeveszetteen hanykolódik s fújva és köpködve megy neki a ketrecz falának. Ápolójával sem tesz kivételt s karmainak heves csapásaitól neki is csakúgy kell óvakodnia, mint bárki másnak. De az állati természet is különféle; *Zebebor* azt állítja, hogy szeretetteljes bánásmód mellett úgy a fiatal, mint az öreg vadmacska megszeli, már egy hét mulva elfogadja s dorombolva költi el táplálékát, sőt egy, fiaival együtt fogságba került anyamacskát említ,

mely már néhány hét mulva kedélyesen játszadozott a házi kutyával és egy házi-macska kölyköt a saját fiaival együtt szoptatott.

A vadmacska rendszeren magányosan él, csupán párzása és fiainak gyámoltalansága idejében verődik társaságba. Párzása, mint szavahihető észlelők állítják, ép oly körülményes s ugyanolyan útálatos zenebonával jár, mint a házi macskáé, különösen oly vidékeken, hol háboríttatlanul s nagyobb számban él. Párzása, vadásznyelven pacsmagolása, némely észlelők szerint február havára, kölykezése áprilásra esik, a terhesség ideje pedig kilencz hétig tart, *Mojsisovics*

szívnek, szárnyaik lebegésével húsítik az alvót; ha azonban sokan jelennek meg s ugyanazt a jószágot napról-napra megcsapolják, bizonyos hogy erőit kimerítik.

Az európai fajok bogarakkal táplálkoznak, az ázsiaiak inkább gyümölcssevők s az amerikaiak vérszívók, sőt a *Phyllostoma*-félék megtámadják kisebb fajtársaikat is. A nálunk előforduló denevérek életmódját és táplálékát illetőleg, amint *Teschler György* mondja, általában kétféle vélemény uralkodik. Az egyik szerint azok tápláléka kizárólag élő bogárfélékből áll, a másik pedig azt állítja, hogy zsír és húsnemű anyagokat is esznek.

Az első nézetet a nagy közönség kezén forgó természetrajzi tan- és kézikönyvek tolmácsolják s mellettök szól a zoologusok tekintélyes része u. m. *Brehm*, *Leunis*, *Giebel*; ez utóbbi szerint legfőlebb melegedés végett keresik föl a böregerek füstölő kamráinkat; *Leunis* pedig azt mondja, hogy inkább éhen vész a denevér: hogysen a fogságban szalona vagy holt hús evésre fanyalodjék és a melyeket ő fölbontott, azok beleiben és ürülékeiben csak bogárfélék maradványait lelte. Szemben állnak e nézettel *Bromme* és *Wilhelm*, kik azt mondják, hogy akkora lyukat váj a szalonában a denevér, hogy maga is bele fért. *Teschler* ez utóbbi nézet mellett foglal állást és tapasztalásai után állítja, hogy eszik a böregér zsírt, még fogságban is megeszi azt. Kísérleteit nagyfülű (*Plecotus auritus* és patkósorrú (*Rhinolophus hipposcrepis*) dene-

vérekkel tette, számra 11-gyel. Egy 12-literes üvegbe helyezte őket, hol nappal nyugodtan voltak, csak estefelé kezdődött fészkelődésük, utóbb sürgés-forgásuk, hogy megszabaduljanak. Ezt nemcsak a meleg szoba meg a világosság okozta, hanem az élő állatok is, minek folytán ugyancsak vakaródtak hátsó lábaikkal kutya módra. A szalonás húst tépegették, de látszólag nehezőkre esett. Tetemes pusztítást az éleskamrában tehát csak akkor vinnének végbe, ha nagy számmal lephetnék el az oldalast.

A patkósorrú denevéreket, megfigyelései alapján, igen szelid, csinos állatoknak mondja; ha kezébe vette, álmukban nem igen zavarta őket, piczi bogár szemök azonban erősen fénylett; midőn a rajta élő atkáktól meg akarta szabadítani és akarata ellen néhány szőrszálát is kihúzott a csipetével, az ifjúr erősen czinczogott. Ez eleinte a fájdalom kifejezése volt, de utóbb a haragé is, fogait csikorgatta, száját erősen kitéjtotta. Ezt az alkalmat arra használta föl a kísérlettevő, hogy lámpaalajjal traktálja meg. Teljes nyugalommal nyelt el több cseppet és utána száját nyalogatta. Midőn megúnta a mókázást, mérgesen kapott *Teschler* ujjához, sőt a saját karját is megsebezte, amint eléje tartották. Dúhe csillapodott, midőn szabadon bocsátották; mintegy 1½ órai pihenő után vidáman röpködött körül, ügyesen és gyöngéden legyintette olykor kinzója fejét, vállát szárnyaival, arra azonban nem törekedett, hogy a hájába csimpszkedjék.

Az erdők királya.

észleletei szerint azonban a pázás és kölykezés nincs határozott időhöz kötve; augusztusban már meglehetősen nagy kölykökre bukkanunk, de itt-ott még szeptember havában is alig néhány hetes, néha még a vaczokban együttfekvő kölykökre akadtak. *Altum*¹⁾ szerint kora tavasszal pázik a terhesség 8—9 hétig tart s az anyamacska áprilisban, vagy májusban 4—6, vak fiat hoz világra. Úgy tartják, hogy nyugtalanítva, fiait más rejtekhelyre költözteti, *Lenz* szerint azonban nem oltalmazza s mihamar szabad szárnyra bocsátja őket.

Régen ismeretes, hogy a vadmacska a házi macskával eredménynyel kereszteződhetik; már *Jeittele*²⁾ említi, hogy Szomolnokon hosszabb ideig élt egy ily korcsmacska s nem is ritka dolog, hogy a valamely félreeső pagonyban lakó erdőkerülőt szürkészínű kölykökkel ajándékozza meg az ő kedves czirmosa, melyek a zabolázhatatlan vadság jelei közt növekszenek fel s mihelyt anyányiak, örökre búcsút vesznek a kapufélfától.

Sokáig úgy tartották, hogy a házi macska a vadmacskától származott, azonban valószínűbb, hogy a mi házi macskánknak a hozzá úgy külsőleg, mint anatómiai tekintetben teljesen hasonló, Észak- és Közép-Afrikában s Elő-Ázsia nyugati részeiben elterjedt *nubiai macska* (*Felis maniculata* Cretschmar) a törzsanya.

A vadmacska, ha nem is rendszeres, de annál könyörtelenebb vadászat tárgya, amennyiben minden vadász szinte erkölcsi kötelességének tartja a bárhol s bárminő körülmények közt megpillantott állat elpusztítására törekedni. Vadásszák hajtókkal, lövik magas lesből, kiüldözik vaczából, fogják csapóvasal, — igazán a csodával határos, hogy még végkép ki nem vészett.

¹⁾ Forstzoologie, p. 147.

²⁾ Verh. zool.-bot. Gesellsch. Wien, 1862, p. 256.

Mulatságos látvány, midőn röptető hártáiba burkolódik és rák módra hátra felé megy, hogy a megkapaszkodásra és fölfüggesztésre alkalmas helyet keressen magának. E célra leginkább hátsó végtagjait veszi igénybe. A téli álomból az örök álomba való átmenet úgy látszik nem kínos a denevérnek. *Teschler* másnap reggel ugyanolyan függő helyzetben, röptető hártáiba mint valami köpönyegbe burkoltan, szinte változatlan állapotban találta némely foglyát, amint a halált megelőző estén hagyta. Így találni őket sokszor sötét odúban, falhasadékokban, faüregekben, néha csomósan.

Fejjel lefelé azért akaszodik a bőregér, hogy könnyen szárnyra kelhessen; ilyesmi a földről neki keserves dolog, különben sem kitaró a szárnyalása, mert nem lebeghet a légtérben, mint a madár, miért is fáradságos munkájába kerül röptetése, melyet többször félbeszakít, lepihen valamely száraz ágra vagy épület párkányra. El-elmegy a földön is, de ügyetlenségét keserves nézni. Röptető hártáit mirigyek választotta olajnemű zsiradék óvja az elkérgesedéstől és mint *Geoffroy* mondja, a denevérek az egyedüli emlősök, amelyek testüket ballon-formán fölfújhatják, talán röptetésük könnyítése végett.

Szép nyári és tavaszi alkonyon, mondja *Lázár Kálmán* gróf, mikor a nap még alig tünt alá s nyugaton az alkonyi fény kezd földeregeni, akkor kezd életre ébredni az emlősök eme legkülönösebb rendje. Minden hasadékból,

Mély csend és sötétség honol még a havasok alján végnélkül elterülő völgyekben, amelyeknek oldalait sűrű fenyvesek borítják. Csak a völgyek mélyében szüntelenül csevegő csermely halk mormogása hallatszik fel hozzánk, egyébként néma körülettünk minden. Éji nyugodalmából még nem ébredt föl a természet, s a hajnal is még csak alig dereng a hegycsúcsokon.

Friss szellő éri arcunkat s a korai reggel hűvössége szinte felvillanyozza tagjainkat. Óvatosan, nesztelenül haladunk felfelé a meredek hegyoldalon.

A távolban pirkadni kezd már, de még álmatag az élő világ; semmi hang, semmi nesz, lépteink is csak alig hallatszanak; — egyszerre azonban, felrepül mellettünk egy madár és rikító lármát csap, szinte megdobban az ember tőle: fekete rigó ez, felzavartuk éjjeli pihenéséből.

Tovább, csak tovább! szól a vezetőm, mert elkéshtünk; a reggeli szürkületbe már belevegyl a lassan terjedő világosság és gyöngye sugarai megvilágítják az előttünk elvonuló hegyoldalt. Szaporábban sietünk fölfelé: egy magasabban fekvő tisztás a célunk; ott találjuk meg a »kinyomozott hatalmas szarvast«, ott van a rendes váltója. Már közel értünk a tisztáshoz. Még óvatosabban húzódnak a fenyves széléhez és mindketten izgatottan, átható szemmel vizsgáljuk a magas füvel borított területet. Hátha már kijött a szarvas, hátha elkéstünk! De még nem látszik, a fenyvesben van még »az erdők királya.«

Istenem, mily fenséges a természet, mily inádni való minden alkotásában! Bámulom magasztos voltát s elmélyedek a gyönyörködésben. Fehér köd száll fölfelé a völgyekből; halkán szólnak az erdő titokzatos akkordjai; minden fa körülférem egy-egy óriás, minden szikla egy-egy oltár . . .

Mintha törtetést hallanék, amott a hegyoldal törpe cserjéi közt, ahol a vadjárta füves tisztás szögel. S most tompa, mély bődülés hangja zúg bele egyszerre a néma terjengésbe s szétfut a visszhangos tájakon. Rövid egymás-

odúból, repedésből sötét éji seregek törnek elő; azon mérvben, a mint inkább sötétül, mind nagyobb számmal jelennek meg e rend képviselői. Ekkor e csodálatos lények munkára készülve zajtalanul, gyorsan cikázva röpködnek körül.

Különös alkotásukhoz hozzájárul az, hogy éji állatok s mivel életmódjuk sokak előtt ismeretlen, többnyire kártekonynak, sőt az emberre nézve veszélyeseknek is tartják őket. Majdnem általánosan irtózat tárgyává lettek, pedig teljes joggal számíthatók a leghasznosabb állatok közé, különösen a mi mérsékelt égajunk alatt élő fajok kárt nem okoznak, csak hasznot hajtának.

A telet meredt állapotban aluszszák át. Tavasztól hidegőszig egész éjen át röpködnek és temérdek kártekonny rovar pusztítanak el s a falusi gazda, a gyümölcs-termelő és erdőtulajdonosra nézve pedig annál is hasznahajtóbbakká válnak, mivel rendszeren nagy számmal jelennek meg.

Ez okon *Lázár Kálmán* gróf, midőn 9-féle magyarországi bőregeret felsorol, így szól: Nem ajánlhatjuk eléggé gazdáinknak, erdőtulajdonosoknak, hogy küzdjék le emez állatokkal szemben alaptalan ellenszenvöket s a helyett, hogy pusztításuk folytán önmaguknak kárt okozzanak, saját helyesen fölfogott érdekükben vegyék azokat oltalmuk alá.

Hanuss István.

Az erdők királya

utánban ismétli azután a fejedelmi állapot szerelmi szózatát, mely nemsokára harczriadóként, menydörgésszerűen visszhangzik a hegyekben. Erre túlhan is megszólal a vetélytárs s életre-halálra kihívják egymást!

Már kilépett a sűrüből a remek agancsos, a tisztásban megáll mozdulatlanul, mint egy szobor; majd emelt fővel szimatolni kezd s azután körültekint megvető fenséggel, mintha kérdezné: hol vagy hát ellenfelem, aki otthonom jogaiba törsz?

Szinte megdermedve s ihletett érzéssel nézem e nemes alakot; izgatottságomban megfeledkezem róla, hogy fegyver van a kezemben, mely ölni kész. . . De már a következő pillanatban eldördül lövésem, melyet százszoros viszhang, füstfelhő és azután ismét néma csönd követ.

A kis ólom megtette kötelességét, átjárta a kevélynek szerelemittas szívét — ott fekszik most vérében »az erdők királya.« Mellette termék, még épen utolsót vonaglik . .

Hála neked tegezés istennő! **Firbás Nándor.**

Vadtenyésztés, folyó vadászatok. A beérkezett jelentések kapcsán, ma már körülbelül tisztán áll előttünk hazánk ezidei vadtenyésztési viszonyainak képe, a mely bizony nem a legjobban fest. Mint már múlt számunkban is jelentettük volt, a roppant sok esőzés az Alföld vidékein, de az ország több más vidékén is, tönkre tette a fészkeket, majd pedig a fiatal ivadékokra hatott megsemmisítőleg. Sok helyt a fácán is erősen szenvedett a leggondosabb „ajnározás“ daczára is, a fűrjekre pedig épen végzetes hatással volt az abnormális időjárás. A nyúl szaporulatáról azonban, a legkedvezőbb hírek érkeztek hozzánk; különösen az Alföld homoktalajú vidékeiről jeleznek sok nyulat. Van tehát rá kilátás, hogy kedves Budapestünk sárgakamásli kvázi-nimródjai, a mostani méreg drága nyulak helyett, az ősszel sokkal olcsóbb fülesekkel „löhethet“ majd — a vadkereskedésekben . . . A foglyaszatokat illetőleg, a Dunántúlról vesszük a legjobb híreket s még egy-két más vidékről. Például Báró Vay Dénes majorházi uradalmában volt egynéhány szép vadásznapp, mely közel 2000 darab fogoly és 4 tuzok elejtésével zárult. A tóth-megyeri vadász területeken is szép sportot értek el, amennyiben gr. Károlyi Lajos vadász-úr vendégeivel egy hét alatt 3200 darab foglyot kerített aggatékra; a mi mindenesetre igen kiváló eredménnyel jelt. Ezenkívül még Vas és Zala megyéből kaptunk jelentéseket érdekesebb és sikeresebb foglyaszatokról, melyek azonban vizsla előtt ejtvetén meg, természetesen, eredmény tekintetében a főtebb említettekkel nem mérközhetnek. Az **özcserkészetek** országszerte jó sikerrel folynak s amint hírlik, az özek általában igen jól raktak fel; mindamellert néhol nagy a panasz e tekintetben is. A főúri vadászterületeken, általában megkezdtek már az özcserkészzeteket; lapunk zártáig azonban, csak néhány eredményesebb vadászatról kaptunk hírt. Megemlítjük ezek közül az Andrássy Géza gróf Gömör megyei vadászatait, melyeken Esterházy Miklós herczeg 9, Erenthal báró 11 és a tulajdonos vadász-úr 6 özbakot hozott terítékre. A **szarvasokról** még hallgat a krónika, mindössze a szent-endrei, leányfalui és visegrádi pagonyokból jeleztek némi kezdetleges rigyeteszi jelentkezéseket; de lehet, hogy már legközelebb általános „orgonálás“ váltja fel a kezdetleges mozzanatokot. Nem hiába, hogy a sok esőzés mindenfelé tavakat és mocsárokat nevelt; de meg is látszik sok helytt, a nagy **viszivad** szaporulat mind a mennyiség, mint pedig faunisztikai változatosság tekintetében is. Még a vizek körül élösködni szokott szárnyas ragadozókra is csábító hatást gyakorolt, az újra felkerült víz és nádbirodalmas gyönyörűség. Ugyanis a többek közt már régen nem mutatkozott annyi **bagolyfejűhéja** (Circus) mint ez idén. A dr. Lendl-féle preperatorium hetek óta szinte el van árasztva efféle madarakkal, melyek mint vadász díszeknek lesznek kikészítve s igen szép példányok találkoznak köztük; de mindnyája koronáját képezi az a két gyönyörű Circus példány, melyet Kis-Tapolcsányi birtokán **József Agost királyi herczeg ö fensége** sajátkezűleg ejtett el és gyűjteménye számára való kitévés végett szintén dr. Lendl preperatoriumába küldött.

Vasárnapi puskások figyelmébe.

Senkire sem czélzunk! Isten őrizz! Azt mondja a magyar közmondás: «akinek nem inge, ne vegye magára.» Mi is azt mondjuk: «aki nem tartja magát vasárnapi puskásnak, az ne úgy olvassa ezt a kis tanácsadást, mintha neki szólna.» De azért nem árt, ha azok is elolvassák, akik nem tartoznak a vasárnapi puskások tisztelt gárdájába. Hátha találnak valamit benne, a mi nekik való?

Mikor, mire és hol vadászunk! — ezzel nincs tisztában a legtöbb olyan vadász, a ki meglövi ugyan a vadat, ha eléje kerül, de arra már vagy ideje, vagy kedve nincs, hogy a vad természetét tanulmányozva, a saját tapasztalata által segítse önmagát a sikerhez.

Apránkint sorra vesszük majd a mi vadjainkat, még pedig a szerint, a mint a szezon a tollunk alá küldözgeti. Ezuttal azokról a tyúkfélékről beszélgetünk, a melyeknek a vadászata az őszi hónapokban mindenfelé általános, már tudniillik, a hol van belőlök. Ilyen tyúkfélénk tulajdonképen csak kettő van: a fűrj, meg a fogoly. A fácán igazság szerint más kategória, mert legtöbbsnyire a késő őszre tartogatják. Szeptember elején még sajnálni illik a fácánt, pedig a fogolynak s a fűrjnek akkor van java-szezonja!

Nos tehát, úgy a fogoly, mint a fűrj a kora reggeli s az alkonyati órákban szeret mozogni. Napközben, kivált ha meleg van, pihen, s az árnyékban húzódik meg. Mi következik ebből? hogy reggel és estefelé mind a kétféle szárnyasunk kint található inkább a szabadabb helyeken, holott napközben a sűrűséget, az árnyéktartó gázt kedveli jobban.

Aki tehát oly helyen, ahol pásztásan van kukoricza meg tarló egymás mellett, a déli órákban a tarlón keresné a fűrjet, vagy a foglyot: az ugyan sokat szaladgálhatna hiába. Mert ez időtájt mind bent van a tengeritábla gázosában, vagy akár más gazban, jó húst tartó helyen, a minő a magasra nőtt sűrű krumpli, vagy czukorrépa, vagy a kender, vagy a csicsóka. Ellenben délután (szemtemberben úgy öt óra tájban) megkezdődik a gázosból való kivonulás, a mikor is úgy a fogoly, mint a fűrj a neki való élelmet kint keresi a tarlókon, a nyiltabb helyeken. Ilyenkor történik az, hogy a tapasztalatlan vadász, a ki délután három órától ötig hiába kóborolt a tarlón: kedvetlenül indulván hazafelé, lépten-nyomon rábukkan valami vadra, a hol korábban semmit sem talált. (Persze, a magas tengerit átkutatni nem volt szive, mert ott kevés esélye lehetett arra, hogy lelövögesse a rövid ideig látható fűrjcskéket.)

Aki tehát kényelmesen akar fűrjezni, az ott, ahol különben van fűrj, meg se kezdje a vadászatot délután négy-öt óra előtt. (Augusztusban később mint szeptemberben.) Akkor pedig keresse mindenekelőtt a kölestarlót, meg a buzatarlót, mert ezt a kettőt szereti legjobban a fűrj. A muharos is nagyon kedves helye, de ha nincs lekaszáva s ha búza tarlója van, akkor oda megy ki estére a muharosból. Hát még a kender! az még csak az igazi, kivált ha ritka, csenevész, hogy a fűrj jól futhat benne. De ez már akkora való, a mikor érik és hullik a kendermag. A luczernát meg a löherét

is nagyon szereti hűsülőnek, de inkább csak addig, amig maga is érzi fiók voltát. Ott, ahol az említett növények és illetve területek vannak, sohasem kell a fűrjet máshol keresni. Rozstarlón egyáltalában nem, époly kevésbé zab- vagy árpatarlón. Néha megesik, hogy a földig lekaszált búza-terület mellett közvetlenül gyönyörű gazos másféle tarló van. A tapasztalatlan vadász aztán kajtat a gaz közt, mert szerinte ott kell lenni a vadnak, pedig minden fűrj a sima búzatarlón van már akkor. (A késő délutáni időt értjük.)

Ugy a fűrjnek, mint a fogolynak víz kell. Ahol tehát víz egyáltalában nincs, ott egyik se marad meg. A tanulság az, hogy a határnak abban a részében jobb fűrjre, fogolyra vadászni, ahol akár patak, akár valami ér, vagy ha csak egy vízfogó árok is van, a melynek a partja gazos és így árnyékban maradhat a víz, ki nem szikkad végkép.

A fogoly pitymallatkor és esti szürkületkor szólani szokott. Minden vadász tartozik tudni, hogyan szól. A hol szólamat *hajnalban* megfigyeljük, ott kell keresnünk, a mint beáll a meleg. Augusztusban tehát már reggel hét órakor. Akkor már elpihent. Nagyon korán kezdeni a foglyászatot, nem jó. Mert a fogoly, a mint üldözik, rögtön a sűrűt keresi, ott pedig akkora a harmat, hogy a legjobb vizslát is megbénítja. Magunk is teljesen átázunk s több a keserveskedésünk, mint a multságunk. A foglyot különben csak ott vadászuk egész könnyen, ahol nagy terjedelmű répaföldön, vagy egészen alacsony vágásban, vagy füves réten tanyáz. Szereti megtartani tanyája helyét s a míg az új költés nagyon meg nem erősödik, meg is találni minden falka foglyot, úgy négy-öt holdnyi körletben ott, a hol egyszer ráakadtunk. (Feltéve, hogy nem csak úgy zavarta oda valami ijedség.) Ez a négy-öt hold oly vidékre szól, a hol kevés a fogoly. Hisz vannak területeink, a hol minden holdra esik egy csapat. De az ilyen helyen nincs is szükség semmiféle tanácsadásra.

Forróságban minden vad mozdulatlan. Rest és tikkadt a fűrj meg a fogoly annyira, hogy fel sem lehet verni. A fűrj alábúvik egy maroknyi fűnek s inkább eltiportatja magát, semhogy felrepüljön. A fogoly beveszi magát a földrepedésekbe s a töklevel alá, akárhova, ahol búvója van s ott járhatunk mellette, meg se moczzan, kivált ha egyszer már felröppent a falka s kissé szétszóródott. Ilyenkor tehát vagy ne vadászszunk, vagy nagyon lassan, makacs kintartással bogarászunk. Kutyánk is eltikkad, liheg, érzéktelenné válik. Szaglását veszti ilyenkor. Már pedig a jó kutya kincs, a mit meg kell becsülni, a mit haszontalanul elkoptatni nagy kár.

Nagy szárazságban is keserves a vizslázás, kivált ha teljes szélsőnd van. Ilyenkor a reggeli órák alkalmasak, a mikor a harmat elpárologott, de még nem egészen.

Eső után, ha a növényről már felszikkadtak az esőcseppek, mindig jó foglyászni, ha csak nagy szél nem fúj.

Esőben, vagy nagy szélben vizslával vadászni nem érdemes. Minden kísérlet csak erőltetés, a melynek véletlen sikere lehet csak.

A ki vizslázással foglyászik, az szél ellenében keressen.

Bársony István.

Érdekes ölyvhistória.

Hogy a parlagi ölyv (*Buteo vulgaris*) néha mily szívóssággal támad nem csak az élő, hanem az ujabban oly kedvelté vált kítőmött mechanikus uhura is, az a szenvedélyes uhu-vadászok előtt épen nem ujság; hanem hogy a többszöri lövéseket (duplázásokat) oly annyira ignorálja, mint ez az alábbi históriában előadva van, az majdnem hihetetlennek tűnnék fel, ha csak oly minden tekintetben respektábilis forrásból nem származnék ezt illető tudósításunk, mely egyébként a következőkép hangzik:

»Én és S. I. barátom már hosszab idő óta valóságos szenvedélyvel hódolunk az uhu-vadászat gyönyöreinek; ha csak tehetjük, minden más falusi szórakozás mellőzésével, a bagolyos képezi legfőbb multságunkat, kivált mióta a kítőmött mechanikus uhuk feltalálásával, az eleven bagoly s az ehez kötött felette komplikált s kényelmetlen elbánás teljesen elesvén, e sport nem csak-hogy teljes kényelemmel űzhető, de minden képzelhető körülményesség teljes híjával, a milyen hasznos, ép oly kellemes szórakozást is nyújt. Mi legalább mindig igen szép vadász napokat élünk át a mi meredt szemű és fülű madarunkkal, mely úgy mozgatja a nagy szárnyaít, mintha nem is csak egy tollas gép, hanem valóban élő állat volna. Sokszor önkénytelenül is nevetnünk kell ha látjuk, hogy az emberi találékonyság mint képes még a ravaszdi, felette élesszemű varjakat, sólymokat sőt a sasokat is egy kítőmött bőr segélyével lépre csalni, annyira elámítani, hogy a legteljesebb kényelemmel, szinte játszva keríthetjük őket hatalmunkba! Hogy pediglen a »beszállás«-ok mily makacsul történnek néha, annak egy igazán érdekes példáját az alábbiakban megörökíteni érdemesnek találom.

Ugyanis a múlt napok egyikén, a legjobb helyen épített bagolyos kunyhóhoz rándultunk ki, ahol épen uhunk elhelyezésével valánk elfoglalva, midőn legényünk egy tőlünk mintegy 160 lépésnyire, magas fa tetejében gubbasztó parlagi ölyvre tett figyelmessé. A felborzolt tollakkal lomhán ülő madár azonban alattunk a hegyoldalban s velünk háttal volt, miért is az időközben elhelyezett baglyot alólról mindjárt nem vette észre. Hanem egyszer csak mégis felrepült s miután a levegőben néhány kört vágott volna, látogatás nélkül ellenkező irányba távozni készült.

Barátomat szenvedélyes vágy fogta el a fel-tünően nagy ölyv példány birhatásáért, úgy hogy a hirtelen feltárt ajtón át a hosszú lőtávól daczára is, egy lövést reszkirozott a már-már távozó rabló lovagra és pedig nem egészen sikertelenül, mert a 4. számú sörét képében útnak eresztett üdvözet, ugyan csak megtollazta a madarat. Hanem mi történt! Az ölyv a helyett, hogy

szokása szerint riadozva tovább állt volna, a lövést követő pillanatban megfordult, kissé magasabbra emelkedett, s e közben megpillantván az uhut, azt azonnal támadni kezdte, még pedig oly hihetetlen vehemenciával, hogy nem győztünk eleget bámulni rajta; a magyarázata azonban az volt, hogy legényünk játékos kedvében a kunyhóba vezetett zsinor segítségével, egyre mozgásba tartotta a mechanikus madár szárnyait; a mely eljárás tapasztalásom szerint, igen ingerlő hatást gyakorol minden ragadozó madárra, úgy hogy teljesen átengedve magokat szenvedélyöknek, megfélemednek minden óvatosságról s szinte vakon mennek bele a halálos veszedelembé. Úgy volt most is... Hirtelen a kunyhó elé ugrottam s egy lövéssel üdvözöltem az ádáz támadót; sajnos, lövésem nem talált, sőt még csak riasztó hatást sem látszott gyakorolni a támadásait, lecsapásait az uhura teljes lelki nyugalommal tovább folytató madárra. Ezalatt a lörésből barátomnak egy újabb lövése durrant — hasonló eredménnyel, mint az enyém... és az ölyv csapdosott tovább! Én folyvást a kunyhó előtt állva, 25 lépésnyiről néztem a dolgot; azután második töltényemet én is a madárra sütöttem, az eredmény azonban ismét: 0 — Daczára annak, hogy az ölyv a negyedik lövést se látszott észrevenni, s ép úgy támadta tovább a baglyot mintha mi sem történt volna körül; látszólag azonban mégis megúnva a manővert, felhagyott az uhu elleni támadásaival s lassan tova repült, de nem nagy távolságra, mert mikor mi később még teljesen deprimált hangulatban pompás levegő-luggatásaink miatt — a kunyhó lörésén kitekintgeténk, nem csekély meglepetésünkre boszorkányos ölyvünket pillantottuk meg egy tőlünk mintegy 80 lépésnyi távolban levő gyümölcsfán kényelmesen üldögelni! Miután még egy jó ideig ily módon éreztette velünk vadász-művészetünk felett megvetését, nyugottan elvonult.»

Pusztá-Paár, 1897. szeptember hó 4.

Jakabfalvi Sándor.

A szarvasok és őzek bőre alatt élő kukaczkokról.

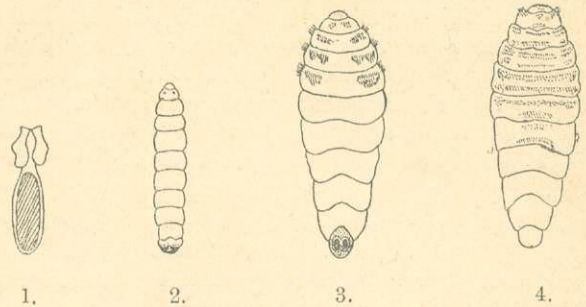
A legyek rendjének egyik érdekesebb és gazdaságilag is fontos családja a *bögölyök* (*Oestridae*) családja. Ezek Ausztráliát kivéve az egész földön el vannak terjedve s ismeretesek arról, hogy kukaczaik nagyobb emlős állatok testében, a bőr alatt tenyésznek. Vadászaink jól tudják, hogy a szarvasban és az őzben gyakran kukaczkok vannak; a pedáns gazdasszonyok ennek következtében mint élvezhetetlent eldobják a friss húst is. Pedig e kukaczkok a szarvas és őz rendes élősködői és nincsenek ártalmára a húsnak. Belőlük idővel legyek fejlődnek ki, a bögölyök, amelyek nagyobbak rendesen mint a méhek s tarka színűek.

Ezekből több fajt ismerünk olyat, amely az őzben és szarvasban él. A *Hypoderma Actaeon* Br. a szarvas hátában tenyészik; a *Hypod. Diana* Br. a szarvas és az

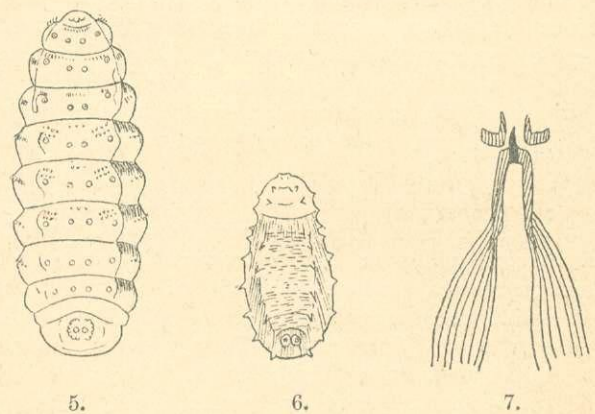
őz hátbőre alatt él; a *Cephenomyia rufibarbis* Wd. és a *Pharyngomyia picta* Mg. a szarvasban találhatók előbbi az orr- és garat üregekben, utóbbi csakis a garatban; végül a *Cephenomyia stimulator* Clk. nevű faj ismét az őz orrüregeiben lakik.

Rendesen csak a bőr alatt élő fajokat ismerik a vadászok, s így egyelőre ezekről szólunk.

A *Hypoderma Diana* nőténye vagy a szarvas, vagy az őz háta szőréhez tapasztja a petéjét (1.) rendesen

április vagy május hóban. A természetvizsgálók még nem tudják biztosan, de valószínűnek tartják, hogy igen rövid időre reá kikel azután a petéből a kis légy kukaczk, (2.) amely fehér és mindjárt a szőrön lefelé a gazdaállat bőréhez igyekszik. Ott most befurakodik hegyes horgas szájrészeivel, amelyek erősen megnagyítva a 7. ábrán láthatók. Lassú de kitartó munkával a kukaczk mindig beljebb kerül a bőrbe, míg végre annak belső rétegében,

az irhában megtelepszik s ott a bőr alatti bőséges nedvekből táplálkozik. Növekedése csak lassan halad előre, mert a következő esztendő január havában rendesen még csak 12—13 mm. hosszú és 2 mm. vastag. Ilyenkor megvedlik s azután gyorsabban nő (3. 4.), úgy hogy egy hónap alatt 17 mm. hosszú lesz. Márczius hó elején másodszer vedlik, s ezzel ismét nő és vastagodik feltünőbbben (5); hossza most 25 mm., vastagsága 10 mm., színe sötétebb barna, sőt feketés.

Amíg a kukaczk kicsiny, addig a lőtt vad lenyúzása alkalmával elkerüli a figyelmet s innét eredhet a vadászoknak az a balhite, hogy az őz és a szarvas csak januárban és februárban kukaczkos. Ezekben a hónapokban t. i. már akkorára nőttek meg a kukaczkok, hogy feltűnnek, sőt kívülről is láthatók a daganatok, amelyeket okoznak.

Az érett kukaczkok márcziusban vagy április elején hagyják el a gazda állatot oly módon, hogy a daganatok,

amelyekben vannak, felpattanak és a gyorsan behegedő nyílásokon át kibújnak a kukacok. A földre hullva ott bábozódnak be, de előbb még egyszer megvedlenek; a külső bőrük megszárad és védő burokként veszi körül a bábót; kívül tüskés e burok (6), felül laposra nyomott. A báb hossza 16—17 mm., szélessége 9 mm. A bábálem 26—33 napig tart s a legyek április végén és májusban kelnek ki; ekkor jelennek meg a szabadban, hogy újból petéiket ráraják a vadra.

Érdekesekek azok a megfigyelések, melyek szerint a legyek csak a korai hajnali órákban hagyják el a báb-hüvelyt; legalább a kísérletképen szobában neveltek sohasem keltek ki napközben, s a szabadban is, ha éjjel a gyertya fényével közeledünk hozzájuk, akkor kikelnek a legtöbb esetben.

A legyeket a szabadban nem igen lehet látni és gyűjteni, egyrészt mert igen rövid életűek, s másrészt mert ez alatt is többnyire észrevétlenül csendesen ülnek sziklákon, köveken; legfeljebb délfelé röpködnek egy ideig. Azért az entomologusok, akik ezeket gyűjteni akarják, inkább nevelik e fajokat. E célból a szarvaskertekben, kivált a sózók és etetők közelében felforgatják a földet, annak lazább felsőbb rétegét, addig míg kicsit mélyebben a kukacokat vagy bábokat megtalálják. Ezeket összegyűjtve földdel együtt elteszik, hogy kikeljenek. Néha a bábozás után feltűnő sokáig nem repülnek ki a legyek, s ha ez 26—33 napnál tovább tartott, akkor a báb-hüvelyeket ujjaikkal felpattanthatjuk, amire a légy a legtöbb esetben kibújik.

Dr. Kertész Kálmán.

Apró közlemények.

Chlorochroismus. Az állatok színei néha eltérnek a rendestől: lehetnek sötétebbek söt feketék (*melanismus*); vagy halványabbak, sőt igen világosak, sárgásak (*chlorochroismus*). Ritka esetekben a színes elemek teljesen is hiányzanak és ilyenkor tiszta fehérek az állatok (*albinismus*). A legkülönbözőbb állatfajokat ismerjük már ilyen színaberatiókban, dacára annak, hogy ezek mindig csak ritkaság számba mennek. Az 1891-iki ornithológiai kongresszus alkalmával ki voltak állítva a M. N. Múzeum eme példányai s ezek között több fehér fecske is. A fehér fecskénél sokkal ritkábbak azonban az olyanok, amelyek a chlorochroismust mutatják. Intézetünk fenállása óta most kaptuk kitömés végett a második ilyen fecské-példányt: egy füsti fecske ez, halványsárga egész

testén, csak ahol a normáls színezetű fecske tollazata fekete, ott valamivel sötétebb szürkés sárga; farka kormánytollain meglátható a fehér foltozás nyoma és homlokán, meg torkán némileg a füstös szín is. — *St. K. gazdatiszt* lőtte ezt az érdekes madarat *Bábolnán*.

Szarvas-fejek kitömve igen imponzáns vadásztrófeák, amelyeken az agancsok még inkább jutnak érvényre, mint a fali tablettákon. Ugy a fejek kitömését, mint az agancsoknak koponyával való felszerelését tablettákon elvállalja *Dr. Lendl Adolf praeparatoriuma (Donáti u. 7)*. A kitömendő fejeket e célból minél frissebb állapotban kell beküldeni, előzetesen semmivel sem preparálni, legfeljebb fűrészporral behinteni, de jó sok nyakbőrt kell hozzá fogni, hogy elég hosszú nyaka is legyen a kitömött fejnek.

Szerkesztői üzenetek.

R. S. úrnak. Kohaut madár meghatározó könyve csakis nálunk kapható; ára 2 frt.

B. A. úrnak. Ismételten fogunk ugyanez írótól cikket közölni, már birjuk ígérését s tudjuk, hogy minden olvasónknak örömet szerzünk vele.

P. R. úrnak. Nem közölhetjük értekezését egyrészt mert a tárgya már nem érdekes, másrészt mert a kidolgozása sem üti meg a mértéket. Olvasóink érdekében válogatósok vagyunk.

G. R. és **S. A.** uraknak. *Dr. Lendl Adolf* intézetében (*Donáti u. 7*) kaphatók oly mikroszkópok, amilyeneket kívánnak. Tessék oda fordulni. Vannak egészen olcsó nagyítók is.

S. erdész úrnak. Kérdéseinek feleleteül közöljük e füzetben *Kertész Kálmán dr.* értekezését. Tessék elolvasni.

Szarvas lelővést, magas lődijért, sürgősen keres egy külföldi — köz. felv. kiadóhiv.

K. P. S. úrnak. A Fónagy-féle vizslák igen ajánlatok. Tessék egyenesen hozzá fordulni és hirdetését figyelembe venni.

Két előkelő angol nagyobb vadászterületet kíván bérbe venni. több évre, inkább Erdélyben; medve feltétel; jó vasúti összeköttetés kívánatos. Ajánlatokat elfogad a kiadóhivatal.

A mai számunkban bemutatott szarvaskép, mely *Klingender* híres festményének hű reprodukciója. *Morelli* Gusztáv tanár fametsző intézetében készült. A reprodukció engedélyét *Hartmann* és *Beck* düsseldorfi kiadó cég szivességből adta meg nekünk. Ugyane kép szerkesztőségünkben megrendelhető nagy kvart alakban, kitűnő kivitelben és különösen vadászszobák díszül ajánlatjuk.

S. tanár úrnak. Tálán már a legközelebbi füzetben fogjuk az állatok kitöméséről szóló cikksorozatunkat megkezdeni és rajzokkal illusztrálni.

* * *

Érdekes vadászati híreket kér és szívesen fogad a szerkesztőség

Kérelem.

Kérjük, méltóztassék e füzetet, ha nem tetszik azt megtartani, illetőleg előfizetni reá, valamelyik érdeklődő ismerősének átadni. — Az előfizetési pénz (3 frt. évenként) dr. Lendl Adolf intézetének küldendő (Budapest, II., Donáti-utca 7) lehetőleg az e füzetben mellékelt póstautalvány felhasználásával. — Tanintézetek levelezőlappal évi számlájokra rendelhetik meg e folyóiratot. — Kérjük az előfizetést mielőbb, hogy a füzetek szétküldésében zavar ne támadjon.

Telivér pedigrees-vizslák.

Angol Pointer Angol, Setter, Irish Setter, Gordon Setter, Szálkásszörű német, Símaszörű német, Griffon.

Kaphatók:

FÓNAGY JÓZSEF-NÉL
BUDAPEST,

— Károly-körút 5. szám. —

Kitűnően idomítva
200 frttól feljebb; kölykök 50 frt.

Ugyanott megrendelhető:

Fónagy Vizslaidomítása

— czipő könyv 3 forintért. —

Ő cs. és kir. Fensége
JÓZSEF FŐHERCZEG

udvari szállítója,

Ő cs. és kir. Fensége
JÓZSEF ÁGOST FŐHERCZEG

kamarai szállítója

és

Ő kir. Fensége
FÜLÖP-SZÁSZ-COBURG-GOTHAI
HERCZEG

szállítója.

Dr. LENDL ADOLF

műgyetemi magántanár, kép. középiskolai tanár, a m. nemz. muzeum volt tisztviselője, számos bel- és külf. egyesület tisztj., örök. választm. v. rendes tagja,

PRAEPARATORIUMA ÉS
TANSZERKÉSZÍTŐ INTÉZETE
BUDAPEST,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

— — —
Budapest, 1892: arany-érem.
Debreczen, 1894: elsőrendű állami érem.
Léipzig, 1894: díszoklevél.
Lemberg, 1894: elismerő oklevél.
Zenta, 1895: első arany-érem.
Moszkva, 1896: e. ezüst-érem.
Budapest millenniumi kiállítás 1896: 2 érem.
Lüdenscheid, 1897: ezüst-érem.

— — —
Legmagasabb és magas elismerések.

A Vallás- és Közoktatási, a Földmivelésügyi
Miniszteriumok és Budapest
Székes Főváros Tanácsának ajánlásai.

— — —
A Magy. Nemz. Museum és Európa
elsőrangú muzeumainak szállítója.

Főhercegi udv. szállító.

Antonitsch A., Ferlach,
puskaműves.

— KÉZI MUNKA. —

VADÁSZATI FEGYVEREK,

UNIVERSAL-FEGYVEREK

(golyó és serét)

hammerless-fegyverek

feléri az angol gyártmányokat.

Olcsó árak. Kitűnő munka.

KÉPES ÁRJEGYZÉKEK

mindennemű fegyverekről

bérmentve és ingyen.

— Számos elismerés. —

URSITS „Cascara-Sagrada-bora“

a 3 szív védjeggyel.

Emésztési zavarok, aranyér, makaos székreke-
dés, idült gyomor- és bélbajok ellen legjobb
a világon.

1 üveg 4 korona.

Főraktár: „URSITS“ gyógyszerháza
Budapest, VIII., Rákóczy-tér.

Ugyanitt kapható a világ bármely lapjában
hirdetett gyógyszerészetbe vágó
„különlegesség“.

A Magyar Asphalt

részvény-társaság

Budapest, Andrásy-út 30. sz.

Elvállal:

Asphaltburkolást,

szárazzátételt.

Vidékre is szállít

asphalt-anyagot

legolcsóbban jótállás mellett.

Dr. LENDL ADOLF intézetében megrendelhetők:

Kohaut, A Magyarorsz. Madarak meghatározó könyve, 2 frt. — **Lakatos,** Természeti és Vadász-
képek, 2 frt. — **Lakatos,** Vadászhit, kötve 2 frt. — **Lakatos,** Vadászati és Madarászati Emlékeimből,
3 frt. — **Thanhoffer** A Mikroszkóp és alkalmazása, 3-60 frt.

Iskolai könyvtáraknak számlára küldjük meg e műveket, másoknak utánvételt vagy a pénz előleges beküldésére.

Földbirtokosok figyelmébe:

ÜGETŐ-VERSENYLAP KIADÓHIVATALA, BUDAPEST, ARÉNA-ÚT 36/a.

»A Természet« szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 13.